

puškarskemu mojstru, predvsem pa raznim rokodelcem, ki so imeli v mestu kar nekaj posla. Kar znatni in pogosti zneski so bili vezani predvsem na obnovo in utrjevanje mesta, ki je bilo posledica tako strahu kot realne ogroženosti v turbulentnih časih turških vpadov. Iz vsebine izvemo tudi, kdaj je Celje obiskal cesar Friderik III., koliko je mesto stal obisk, pogostitev ... Po drugi strani pa letne bilance naštevajo tudi mestne prihodke. Celje je svojo mestno blagajno tedaj polnilo predvsem s pobiranjem glob, raznih davkov, skladiščin, mostnin, pristojbin za sejme ...

Skratka, celjska računska knjiga nam prinaša precej novega, kar utegne postati dobro sprejeta pomoč pri rekonstruiranju in interpretiranju prav tistega obdobja celjske zgodovine, ki je bilo doslej najbolj obremenjeno pod težo zgodovinskih molkov. Posebej zgodovinarji medievisti, ki imajo opravka z naplavinami zgodovine,

se kritične edicije tega zgodovinskega vira gotovo veselijo. Prav knjižne izdaje virov ostajajo ob hiperprodukciji različnih zgodovinskih monografij danes pogosto neupravičeno v senci drugih založniških podvigov, njihovo poslanstvo »zgolj« pomagala pa je prav gotovo premalo cenjeno. Vse redkejši so zgodovinarji, ki se v to spuščajo, saj se gotovo zavedajo, da je posel izdaje takšnega vira nadvse mukotrpno in zamudno delo, ki ga kvalitetno lahko opravi le nekdo, ki je hkrati več poglobljene in kompleksne zgodovinopisne analize. Dovolj bo že, če le prelistamo imensko in stvarno kazalo ob koncu knjige in pomislimo na številne razvozlane in prevedene transkripcije ter pomensko razložene razlage predmetov, poklicev, nazivov, zemljepisnih gesel ... Zato je še toliko bolj prav, da med ocenami novih del z naših knjižnih polic najdejo svoje izpostavljeno mesto tudi tovrstne izdaje.

Borut Batagelj

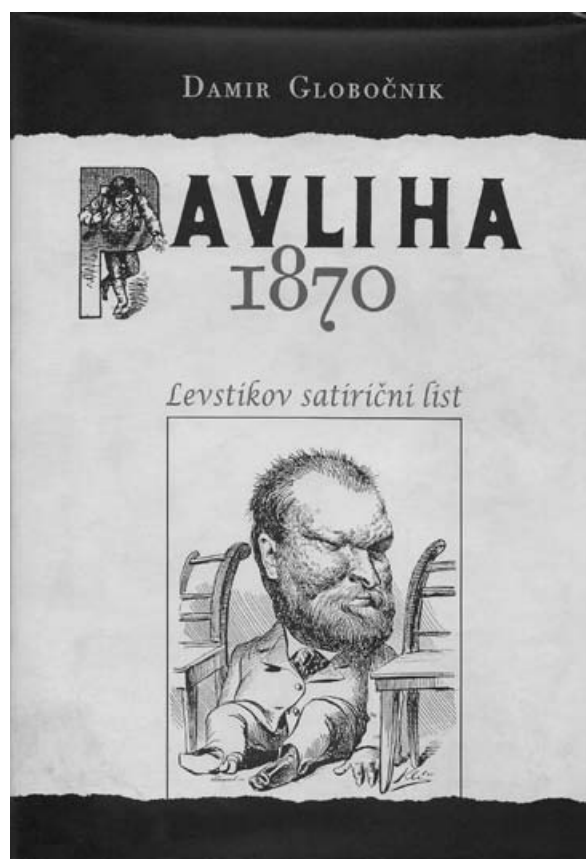
Pavliha pod Slovenci

Damir Globočnik, **Pavliha 1870. Levstikov satirični list**. Ljubljana: Slovenska matica, 2010. 240 strani.

Opus Damirja Globočnika, ki učinkovito združuje svoj osnovni »poklic« umetnostnega zgodovinarja z ljubeznijo in naklonjenostjo do zgodovine, je izjemno obsežen. Tudi na straneh te revije je že nekajkrat objavljaj svoje prispevke s področja zgodovine in umetnostne zgodovine, v rubriki, namenjeni predstavitev književnih del, pa smo bralcem približali nekaj njegovih študij, v katerih sistematično odstira zlasti zgodovino in pomen politične karikature ter satiričnih listov na Slovenskem.

To pot nas seznani s kratkim življenjem (politično)satiričnega lista *Pavliha*, ki ga je leta 1870, daleč od zdrah in vplivov slovenske politike, a očitno tudi (pre) daleč od bralcev, urejal in izdajal Fran Levstik.

Levstik se je sklenil preseliti na Dunaj, ki je od leta 1848 gostil številne satirične liste, da bi pobegnil preveč vplivnim političnim voditeljem, spletkam in provincialni zatoholosti, ki pa ga je dohitela tudi tam, saj so njegovi zoprniki razširili govorice, da njegov *Pavliha* izhaja s pomočjo nemškutarsko-vladnega »fonda za pluralizacijo

medijev« (*reptilskega fonda*). Premišljena čenča, ki ni bila povsem brez osnove (Levstik si je denar od deželnega predsednika Conrada resda sposodil, a zasebno), je zagotovo odvrnila nekaj bralcev in naročnikov. V letu, ko je svojo pot začel *Pavliha*, smo Slovenci premogli kar 4

satirične liste. *Pavliha*, ki ga je Levstik urejal po vzoru *Figara* ali *Floha*, je bil liberalno usmerjen, čeprav je urednik v njem šibal tako napake konzervativcev kot liberalcev. Da si s tem ni pridobival prijateljev niti med lastnimi političnimi sopotniki, je kajpak razumljivo. V brezkompromisnem Levstiku so kranjski politični mlakužarji videli grožnjo cvetočemu slogaštvu med staro- in mladoslovenci ter skupnemu nastopanju na deželnozborskih volitvah. Levstik je bil namreč za nediplomatsko in nepolitično vztrajanje pri programu *Zedinjene Slovenije* in boju za uveljavitev slovenskega jezika, s svojim radikalizmom pa je paradoksalno najbolj pomagal nemškutarskemu taboru, ki je z užitkom spremljal in izrabljal drobljenje in posledično slabitev slovenskih sil. Pretiranemu radikalizmu niso bili naklonjeni niti nepolitični rodoljubi in drugi »neobremenjeni« bralci, dodatne zamere pa si je *Pavliha* (Levstik) nakopal z obračunavanjem z nosilci nacionalne politike (urednikom *Slovenskega naroda* Tomšičem) – zlasti pa z dr. Valentinom Zarnikom, ki ga je ravno Levstik priporočal v izvolitev kot gorečega borca za slovenstvo, a mu je kasneje očital preveliko mlačnost in kompromisarstvo. Zavedna slovenska javnost se je namreč (upravičeno) bala, da bo petelinjenje in medsebojno obračunavanje tako oslabilo slovenske pozicije, da bodo Slovenci znova lahek plen politično močnejšim in spretnjšim kranjskim in drugim nemškutarjem.

Zagrenjeni Levstik je svojega *Pavliho* pokopal po samo sedmih številkah, v katerih pa je kljub neugodnim razmeram in metanju polen pod noge korektno opravil poslanstvo, ki si ga je zastavil ob začetku izdajanja svojega lista. Nekaj najodmevnejših *Pavlihovih* zgodb nam v knjigi predstavi tudi Globočnik, ki opis obravnave določenega problema v časniku dopolni z izčrpnim zgodovinskim ozadjem taistega, odločil pa se je še za portretiranje najpomembnejših akterjev *Pavlihove* zgodbe. Poleg Levstika nam Globočnik predstavi še Pavlihovega ilustratorja Kliča ter celo vrsto gostov njunih ostrih peres od Kluna, Grčarja in nepogrešljivega Dežmana pa vse do Bismarcka.

Tudi pričujoča Globočnikova študija ni klasičen, strogo zgodovinarski oris in analiza. Na povest o kratkem in težkem življenju enega izmed slovenskih satiričnih listov iz 19. stoletja se namreč lepi druga – resnejša in usodnejša zgodba o boju za afirmacijo slovenstva, ki jo je avtor zmogel zapisati skozi manj običajna, a zato nič manj ostra očala. *Pavliha* še po več kot sto letih nastavlja zrcalo slovenski politiki, ki ima tudi dandanes istega (najhujšega) sovražnika – samo sebe in je značajna le v svoji brezmejni neznačajnosti. In to je vredno moža.

Aleksander Žižek

Zima, zima bela ...

Borut Batagelj, **Zima: od strahu k veselju**. Celje: Zgodovinski arhiv Celje, 2010. 40 strani.

»Zima, krasna alpska zima! Leto na leto smo te gledali, a videli te nismo. Ne za pečjo! Vsak pošten in 'zadovoljen Kranjec' dela tako – 'pridno vince pije in tobak kadi' tačas. Le nekaterim posebno krepostnim ljubiteljem narave, ki jim že nikakor drugače ne da žilica miru, je kvečjemu še dovoljena naporna tura – do 'Aleša' ali 'Slepega Janeza', če si Ljubljčan, Goričanom do 'Pevme', Celjanom do 'Grenadirja'. Kdor pa bi se držal teh principov, ta jim je planinski kozel, na katerega se strelja vsepovprek. Meščan sodi zimo po tem, kakor jo vidi v mestu: zlo, ovira prometu, kupi blata, brozga, mlake ... Taka je zima v mestu. – In v gorah? Kakšen razloček! Krasen zimski dan v planinah, kje je kdo pod solncem, ki vam opiše in oriše moč te bajne divote!«

